

Jordi Tiñena torna a l'aventura en la seva nova novel·la. JORDI SOTERAS

Tortures mar endins

Narrativa

El mercant

Jordi Tiñena

Columna
Barcelona, 2005

Xavier Gual

Es atemptats de l'11 de Setembre a Nova York van escampar la por i l'aclaparadora sensació que "la nostra vida no val gaire, i la dels altres, res". Aquest és el punt de partida de la darrera novel·la de Jordi Tiñena (Barcelona, 1955), *El mercant*, la por del segle XXI: el terrorisme. L'acció parteix d'un error del protagonista -Sean Pack- quan entra en un vaixell equivocament a Long Beach. En aquest mercant es trobarà reclòs en una cambra, aïllat, fins que descobrirà que s'ha convertit en un dels molts presoners, tots estrangers, que trans-

porten a les bodegues. Atrapat mar endins, sense rumb, criminalitzat pel seu error, la por i l'aïllament el transformaran en una bèstia que haurà de sobreviure a la barbàrie. El protagonista patirà tortures i vexacions dels vigilants, els homes de negre, americans com ell, que, de fet, no deixen d'estar tan atrapats com els mateixos presoners. Pack serà conscient que és el seu país el que està cometent aquesta atrocitat. Atrocitat que la societat no ha de conèixer mai. "Jo era un ciutadà nord-americà, d'un país fort i ric, un ciutadà amb drets, protegit per lleis". Pack, finalment, amb l'ajuda del presoner 127 aconseguirà organitzar un motí i preparar l'alliberament. "Era més que probable que entre ells hi hagués criminals i terroristes... que celebraven els atemptats contra el meu país i brindaven per la mort dels meus compatriotes".

Tiñena crea a la perfecció un entorn ofegador i tortuós, marcat per la claustrofòbia que provoca el mercant dels horrors. L'argument és aparentment senzill però s'entreveuen moltes més coses de les que es diuen. Tiñena ens parla dels fantasmes que sempre hem sospitat que existien, dels que no se'n pot parlar, dels grans secrets d'Estat. "De sobte van venir-me al cap amb horror les imatges de l'escàndol de les tortures als presos iraquians a la presó d'Abu Graib i la recent sentència del Tribunal Suprem sobre els drets dels presos de Guantánamo".

El mercant no deixa de ser un monstre de ferro nascut de la por dels nostres països, i qui diu països diu governants. Un tema internacional escrit en català. Una lectura breu més que recomanable en els temps que corren.

Xerra que xerra, Jean-Paul

Assaig

Els mots

Jean-Paul Sartre

Traducció de Josep M. Corredor
Proa, Barcelona, 2005

Joan Agut

Molt oportunament, quan som al centenari del naixement de Jean-Paul Sartre, Proa reedita *Els mots*, publicat originalment en 1964, quan li fou atorgat el premi Nobel de literatura, que, tanmateix, Sartre va refusar. Quan Sartre va escriure *Els mots* vorejava la seixantena i el gruix de la seva obra era àmpliament coneguda entre nosaltres. Les seves novel·les, els seus assaigs i les seves obres de teatre eren d'obligada lectura entre els joves que als anys seixanta tenien trenta anys. L'existencialisme s'havia posat de moda al costat del marxisme, les caves de jazz de la Rive Gauche i encara la literatura francesa conservava part del seu prestigi. Sartre constituïa una referència intel·lectual obligatòria.

Posteriorment, ha plogut molt. Sartre si no ha desaparegut totalment de l'escena i de les llibreries ocupa un discretíssim lloc en les col·leccions de butxaca. Títols tan característics com *La nausea*, *El mur*, *L'èsser i el no-res*, *Les mosques*, *A porta tancada*, *L'existencialisme és un humanisme*, *Les mans brutes* i *La puta respectu-*

El centenari de Jean-Paul Sartre ha afavorit les reedicions. ARXIU

osa, entre d'altres, formen part de l'arqueologia literària. Mort el 1980, l'autor ha deixat un eco que llibres com *Els mots* pretenen recuperar.

Els mots és una mena d'autobiografia literària on, dividida en dues parts, *Llegir i escriure*, *El polígraf*, s'endinsa en la seva vida des de la perspectiva de l'escriptor que serà. En la primera part, que parla del noi que llegeix a set i vuit anys, la família pren un relleu especial. Sartre no es podrà desenganxar mai del tot del seu avi matern, Charles Schweitzer, que esdevindrà el seu mentor intel·lectual de per vida. Com a novel·la de formació, *Els mots* posa de manifest la vida interior d'un infant lleig, guerxo, sempre malaltís i hipersensible, amb una bona dosi d'arrogància capaç de

fer-li dir que l'any 1955 havia publicat divuit mil pàgines de text.

Aquest anar i venir constant entre l'aparent modèstia d'un nen de deu anys que vol escriure i la presumpció d'un escriptor aplaudit defineix el text. Més que reflexions d'un escriptor el lector es trobarà amb comentaris que posen en relleu els dubtes d'un aprenent d'escriptor. En aquest sentit el relat de la vida interior de Sartre es ressent del fet que parla d'algú que no és, que xerra i xerra per omplir els buits d'una personalitat en procés de formació.

Serà precisament aquest punt de vista el que distancia el text de Sartre dels seus lectors; tot plegat té un aire d'artifici. ¿On treu cap que l'autor de seixanta anys, en plena glòria literària, ens vulgui fer creure en els seus anys d'aprenentatge com si encara no haguessin passat? Potser és un punt de vista legítim que permet l'autor centrar-se en alguns aspectes de la seva carrera literària i obviant-ne uns altres. Què pensava Jean-Paul Sartre l'any 1963 quan escrivia *Els mots*? No ho sabrem mai. L'autor va preferir endinsar-se en les hores de la infantesa i pujar a pujar per despullar i mostrar una ànima que probablement no va existir o que, en tot cas, quan va rebre el premi Nobel, feia anys que era enterrada en l'incert cementiri de la memòria.

Literatura i ONG

Assaig

L'arca de Babel. Cartes a dones estrangeres

Carles Torner

Proa, Barcelona, 2005

Jordi Carrión

Després de la interessant aportació al debat sobre el testimoni que va suposar *Shoah, una pedagogia de la memòria* (Proa, 2002), no s'acaba d'entendre quin és el projecte intel·lectual que hi ha rere de *L'arca de Babel*, el nou llibre de Carles Torner. D'entrada, es parla d'un concepte atractiu, el de "testimoniatar" (*témoignager*), fusió

de viatge i de testimoni. Però de seguida, en la mateixa primera carta de les trenta-cinc que componen el volum, que actua com a pròleg, es cau en un joc literari que contradueix el suposat esperit testimonial i que converteix el llibre en híbrid entre memòria i ficció.

Del film de Lanzmann que Torner analitza en el seu assaig s'ha de destacar el respecte absolut pel testimoni, reforçat per un seguit d'estratègies formals. En *L'arca de Babel*, Torner adreça cartes a dones del món: algunes són conegudes, altres no; i altres són inventades. El resultat és força simptomàtic dels nostres temps: ficció i realitat, imitació epidèrmica de l'ús a l'estil Sebald de la

imatge, ambientació global. Hi ha moments en què la denúncia de la hipocresia europea demostra la seva contundència (com quan la periodista Anna Politkovskaia parla de Txetxènia), però predominen el sentimentalisme i les reflexions sobre la comunicació humana, al voltant del concepte de diàleg, que no s'acaben de concretar en un discurs d'alta volada: "Les paraules de l'altre, per captivar-les. Per continuar aquelles paraules amb les meves i lligar-m'hi, no deixar que se m'allunyin, sempre amb por que em deixin sol. Com si les pogués fer meves, meves per sempre".

Possiblement hi hagi en el fons un impuls religiós, el mateix que anima l'acció as-

sistencial de tantes ONG: "Es va fer el miracle: sonaren les campanes de la catedral [...] Els meus llavis també van començar a mormolar, amb ells, resant en català en una mar de veus coreanes, dient d'esma el Magníficat". La missa és un dels espais simbòlics del llibre. En aquest sentit, el títol s'ha d'entendre com a reafirmació d'una lectura bíblica del món. El mite de l'arca té intrínsec el de la salvació d'un individu o poble escollit. El de Babel s'ha d'observar com una remodelació catalanista. L'autor es mou per "una absurda i bella i dura convicció, que el fa adreçar-se al món sencer en llengua catalana".

Antropologia

Assaig

Què es la antropologia

Marc Augé i Jean-Paul Colleyn

Traducció de Carles Roche
Paidós, Barcelona, 2005

Xavier Filella

La preocupació per la diferència i el reconeixement de l'alteritat són dos dels trets que configuren el món a començament del XXI. La reflexió sobre la identitat és una de les qüestions bàsiques del pensament contemporani. Ben oportú és l'intent dels francesos Marc Augé i Jean-Paul Colleyn de presentar aquesta diàfana

panoràmica que dirigeixen al gran públic sobre les aportacions de l'antropologia com a eina per comprendre la proliferació de diversitats i l'abolició de fronteres. Els autors reflexionen sobre l'abast de la pluralitat i analitzen el conflicte i el canvi com a elements constitutius de tota societat. L'obra distingeix l'antropologia de disciplines properes com l'etnologia o la sociologia i presenta tant les seves principals hipòtesis teòriques com els reptes actuals. Augé i Colleyn exploren la diversificació dels continguts de l'antropologia i la seva creixent especialització en àmbits temàtics que fins al moment havien quedat fora del seu camp.